

UNA TRADUCCIÓ DE LES *RES GESTAE DIVI AVGVSTI*

JAUME MEDINA
Universitat Autònoma de Barcelona

RESUM

El present treball ofereix una traducció al català de les *Res gestae divi Augusti*.

PARAULES CLAU: *Res gestae divi Augusti*, traducció, literatura llatina.

A TRANSLATION OF THE *RES GESTAE DIVI AUGUSTI*

ABSTRACT

The present contribution offers a Catalan translation of the *Res gestae divi Augusti*

KEY WORDS: *Res gestae Divi Augusti*, translation, Latin literature.

Sempre que passa per davant dels meus ulls el text de les *Res gestae divi Augusti* (fet que s'esdevé pel cap baix una vegada cada curs acadèmic), ressuscita dins meu el record dels anys d'estudiant de filologia clàssica a la Universitat de Barcelona, durant alguns dels quals vaig compartir les aules amb el col·lega Marc Mayer. Uns temps certament convulsos, ja a les acaballes del franquisme, durant els quals, a pesar de tot, vam anar adquirint, gràcies als ensenyaments d'un grup de professors plens de ciència i de doctrina, una formació completa i digna dels millors moments de la història de la institució que ens acollia i ens nodria.

Vaig traduir per primera vegada les *Res gestae divi Augusti* a començament de 1971, quan era alumne d'*Historiografia romana*, per a acompanyar un treball, preceptuat pel professor de l'assignatura, sobre les relacions de l'obra del *princeps* i el gènere dels *elogia*, de tanta tradició a Roma. Va ser una de les meves primeres incursions en el camp de la traducció, i recordo les dificultats que em va oferir l'enfrontament amb el text, al qual he anat fent retocs i introduint millores gairebé cada una de les vegades que l'he tingut a la vista. L'última, la present en què m'he decidit finalment a donar-la al públic.

No he sabut trobar una manera millor de participar en aquest homenatge a un epigrafista que dedicar-li la traducció de la "*regina inscriptionum*", tal com la va anomenar el gran filòleg i historiador Theodor Mommsen. Només em resta indicar que el meu darrer intent es fonamenta en l'obra *Res gestae diui Augusti*. Text, Translation, and Commentary Alison E. Cooley, Cambridge University Press, 2009, (Reprinted 2010), p. 58-100.

GESTES DEL DIVÍ AUGUST

A continuació s'exposen les *Gestes del diví August*, per mitjà de les quals sotmeté el món a l'imperi del poble romà, i les despeses que assumí per al bé de l'Estat i del poble romà, gravades en dues plaques de bronze que són erigides a Roma.

1. 1. Als dinou anys, sota la meva responsabilitat i a despeses meves, vaig reclutar un exèrcit, mitjançant el qual vaig defensar la llibertat de la república quan aquesta estava oprimida per la tirania d'una facció. 2. Per això el senat promulgà decrets en honor meu i m'inscriví en el seu orde, durant el consolat de Gai Pansa i Aulus Hirci, tot atorgant-me el dret de donar la meva opinió entre els consulars i atribuint-me el poder [*imperium*]. 3. M'encarregà en qualitat de propretor de vigilar, de concert amb els cònsols, que la república no sofrís cap dany. 4. El mateix any, després d'haver mort els dos cònsols en la guerra, el poble em va nomenar cònsol i triumvir per a l'organització de la república.

2. Vaig desterrar aquells que mataren el meu pare, tot venjant llur crim mitjançant procediments legals i, després, quan ells movien guerra a la república, els vaig vèncer dues vegades en batalla.

3. 1. Vaig emprendre moltes guerres civils i exteriors, per terra i per mar, arreu de la terra i, vencedor, vaig perdonar tots els ciutadans que em demanaren clemència. 2. Quan els estrangers podien ser perdonats sense perill, vaig preferir preservar-los a occir-los. 3. Em van prestar jurament de fidelitat uns cinc-cents mil ciutadans romans. D'aquests, en vaig dur a les colònies o bé vaig retornar als seus municipis, un cop complert el servei militar, uns quants més de tres-cents mil i a tots aquests, els vaig assignar terres o bé els vaig donar diners en recompensa pel seu servei militar. 4. Vaig capturar sis-cents navilis, sense comptar-hi els que eren més petits que els trirrems.

4. 1. Dues vegades vaig rebre l'honor de l'ovació i vaig celebrar tres triomfs curuls i vaig ésser vint-i-una vegades saludat com a vencedor [*imperator*]. El senat em va decretar més honors triomfals, a tots els quals vaig renunciar. Vaig dipositar al Capitoli un lloret de poder consular, una vegada complerts els vots solemnes que havia dreçat en cada guerra. 2. En cinquanta-cinc ocasions el senat decretà que s'havien de donar gràcies als déus immortals per compte dels èxits tinguts per terra o per mar, per mi o bé pels meus legats amb els meus auspicis. Els dies que se'ls va donar gràcies, d'acord amb el decret del senat, van ser vuit-cents noranta. 3. En els meus triomfs van ser portats davant el meu carro triomfal nou reis o bé fills de reis. 4. Quan escrivia això havia estat cònsol tretze vegades i era en el trenta-setè any del poder tribunici.

5. 1. No vaig acceptar la dictadura que m'havien ofert, estant absent o present, el senat i el poble romà, durant el consolat de Marc Marcel i Luci Arrunci. 2. No vaig rebutjar l'administració dels queviures en els temps de màxima fretura de blat, la qual vaig dirigir de tal manera que en pocs dies vaig alliberar tota la ciutat de la por i del perill que tenia, a despeses meves i amb la meva cura. 3. Tampoc no vaig acceptar el consolat que m'havia estat ofert a perpetuïtat.

6.1. Durant el consolat de Marc Vinici i Quint Lucreci i després en el de Publi Lèntul i Gneu Lèntul i, en tercer lloc, en el de Paulus Fabi Màxim i Quint Tuberó, havent acordat el senat i el poble romà que jo sol fos creat supervisor de les lleis i dels costums amb la més alta potestat, no vaig acceptar cap magistratura oferta en contra dels costums dels avantpassats. 2. Les mesures que el senat volgué que jo prengués, les vaig dur a terme mitjançant la potestat tribunicia; d'aquesta potestat jo mateix, espontàniament, en vaig demanar cinc vegades al senat un col·lega i el vaig obtenir.

7. 1. Vaig ésser durant deu anys seguits triumvir per a l'organització de la república. 2. Vaig ésser príncep del senat fins al dia en què vaig escriure això, durant quaranta anys. 3. Vaig ésser pontífex màxim, àugur, quindecemvir per a les funcions sagrades, septemvir dels epulons, germà arval, col·lega Tici, facial.

8. 1. Vaig augmentar el nombre dels patricis per ordre del poble i del senat, quan vaig ésser cònsol per cinquena vegada. 2. Vaig revisar tres vegades la llista del senat, i durant el sisè consolat, amb Marc Agripa com a col·lega, vaig fer un cens del poble. Vaig celebrar un sacrifici [*lustrum*] després d'un lapse de quaranta-dos anys i en aquest cens [*lustrum*] van ser registrats quatre milions seixanta-tres mil ciutadans romans. 3. Per segona vegada vaig fer un cens [*lustrum*] amb el poder [*imperium*] consular i sense cap col·lega, durant el consolat de Gai Censorí i de Gai Asini, i en aquest cens [*lustrum*] van ser registrats quatre milions dos-cents trenta-tres mil ciutadans romans. 4. Vaig dur a terme per tercera vegada un cens [*lustrum*] amb el poder [*imperium*] consular, amb Tiberi Cèsar, fill meu, com a col·lega, durant el consolat de Sext Pompeu i de Sext Apuleu i en aquest cens [*lustrum*] van ser registrats quatre milions nou-cents trenta-set mil ciutadans romans. 5. Per mitjà de noves lleis aprovades a proposta meva, vaig restablir molts costums exemplars dels avantpassats que havien caigut en desús en el nostre temps, i en moltes ocasions jo mateix vaig transmetre a la posteritat algunes pràctiques exemplars perquè fossin imitades.

9. 1. El senat va decretar que cada quatre anys els còsols i els sacerdots fessin vots per la meva salut. En compliment d'aquests vots, durant la meva vida, van celebrar jocs diverses vegades els quatre distingidíssims col·legis de sacerdots i algunes altres vegades els còsols. 2. Per altra banda, tots els ciutadans, individualment i en nom de llurs ciutats, per unanimitat i sense interrupció, van fer pregàries per la meva salut en tots els temples.

10. 1. El meu nom fou inclòs, per decret del senat, en l'himne dels salis, i es va decretar per llei que la meva persona fos inviolable per sempre i tingués la potestat tribunícia mentre visqués. 2. No vaig permetre que se'm nomenés pontífex màxim en lloc del meu col·lega encara vivent, quan el poble m'oferia aquest sacerdoci que havia tingut el meu pare. Alguns anys més tard, després de la mort del qui l'havia ocupat en ocasió del disturbí civil, vaig rebre aquest sacerdoci, durant el consolat de Publi Sulpici i de Gai Valgi, i va acudir una gran multitud d'arreu d'Itàlia a la meva elecció, com no es recordava que hi hagués hagut mai a Roma abans d'aquest temps.

11. El senat va consagrar, en acció de gràcies per la meva tornada, un altar a la Fortuna Retornadora davant dels temples de l'Honor i de la Virtut, al costat de la porta Capena, i manà que els pontífexs i les verges Vestals hi celebressin un sacrifici anyal el dia de l'aniversari del meu retorn a la ciutat des de Síria durant el consolat de Quint Lucreci i de Marc Vinici, i anomenà aquell dia «dia de les Augustals», d'acord amb el meu cognom.

12. 1. Per voluntat del senat, em van ser enviats a l'encontre a Campània alguns pretors i tribuns de la plebs, juntament amb el cònsol Quint Lucreci i amb els barons principals, un honor que fins aquest moment no havia estat mai concedit a ningú més que a mi. 2. Quan vaig tornar a Roma d'Hispania i de la Gàl·lia, durant el consolat de Tiberi Neró i de Publi Quintili, després d'haver actuat amb èxit en aquestes províncies, el senat decretà que s'havia de consagrar al costat del Camp de Mart un altar a la Pau Augusta, en acció de gràcies pel meu retorn i va manar que els magistrats, els sacerdots i les verges Vestals hi fessin un sacrifici anyal.

13. Era voluntat dels nostres avantpassats que la porta de Janus Quirí fos tancada quan s'hagués produït la pau mitjançant victòries arreu de l'imperi del poble romà, per terra i per mar; des de la fundació de la ciutat fins al meu naixement, només es recorda que hagués estat tancada dues vegades, però mentre jo vaig ser ciutadà principal, el senat va decretar que s'havia de tancar en tres ocasions.

14. 1. Els meus fills, Gai i Luci Cèsar, que la Fortuna m'arrabassà quan encara eren joves, foren nomenats còsols pel senat i el poble romà en honor meu quan tenien catorze anys, a fi que comencessin aquella magistratura cinc anys després. I el senat decretà que a partir del dia que foren menats al fòrum prenguessin part en els consells d'estat. 2. A més, cada un d'ells va ser obsequiat amb broquers d'argent i amb llances per tot el cos del cavallers romans i saludat com a «príncep de la joventut».

15.1. Vaig pagar, segons el testament del meu pare, tres-cents sestercis a cada membre de la plebs romana, i en nom propi els vaig donar quatre-cents sestercis dels botins de guerra durant el meu cinquè consolat, i, de nou, durant el meu desè consolat, vaig donar com a obsequi a cada persona quatre-cents sestercis del meu patrimoni, i durant el meu onzè consolat vaig comprar amb els meus diners

i distribuir dotze racions de blat, i, al dotzè any del meu poder tribunic, vaig donar, per tercera vegada, quatre-cents sestercis a cada persona. Tots aquests repartiments no van arribar mai a menys de dos-cents cinquanta mil homes. 2. Durant el divuitè any del meu poder tribunic i en el meu dotzè consolat, vaig lliurar seixanta denaris a cada un dels tres-cents vint mil membres de la plebs urbana. 3. Durant el meu cinquè consolat, vaig donar mil sestercis provinents del botí a cada un dels colons antics soldats meus; van rebre aquest regal a les colònies uns cent vint mil homes en el temps del meu triomf. 4. Durant el meu tretzè consolat vaig repartir seixanta denaris a cada un dels plebeus, que es nodrien, llavors, del blat públic; aquests van ser uns quants més de dos-cents mil homes.

16. 1. Vaig pagar al comptat als municipis per les terres que vaig assignar als soldats durant el meu quart consolat i després durant el consolat de Marc Crassus i de Gneu Lèntul Àugur. La suma pujava al voltant de sis-cents milions de sestercis, pagats per terres a Itàlia, i al voltant de dos-cents seixanta milions de sestercis, pagats per les terres de províncies. De tots els qui van fundar colònies a Itàlia o a les províncies, jo vaig ser el primer i l'únic que féu això, en record dels meus contemporanis. 2. Després, durant el consolat de Tiberi Neró i de Gneu Pisó, durant el de Gai Antisti i de Dècim Leli, durant el de Gai Calvisi i de Luci Pasiè, durant el de Luci Lèntul i de Marc Messal·la i durant el de Luci Canini i de Quint Fabrici, vaig recompensar amb diner efectiu els soldats que, havent acabat el servei militar, vaig retornar als seus municipis; i en aquesta operació, vaig gastar-hi prop de quatre-cents milions de sestercis.

17. 1. Quatre vegades vaig ajudar l'erari amb el meus diners, de manera que vaig lliurar cent cinquanta milions de sestercis a aquells que tenien cura de l'erari. 2. I durant el consolat de Marc Lèpid i de Luci Arrunci, vaig lliurar cent setanta milions de sestercis del meu patrimoni a l'erari militar, que va ésser constituït a petició meva, amb el qual s'havien de recompensar tots aquells soldats que haguessin fet el servei militar durant vint anys o més.

18. 1. A partir de l'any del consolat de Gneu i Publi Lèntul, quan no bastaven els impostos, vaig fer distribucions de gra i de diners a compte del meu graner i del meu patrimoni, de vegades a cent mil homes, de vegades a molts més.

19. 1. Vaig construir la cúria i el calcídic al seu costat i el temple d'Apol·lo al Palatí, amb els seus pòrtics, el temple del diví Julus, el lupercal, el pòrtic al costat del circ Flamini, que vaig permetre que fos anomenat pòrtic d'Octavi, segons el nom d'aquell que l'havia construït abans en el mateix terreny; un santuari contigu al Circ Màxim, (2) els temples del Capitoli a Júpiter Feretri i a Júpiter Tonant, el temple de Quirí, els temples de Minerva, de la Reina Juno i el de Júpiter de la Llibertat a l'Aventí, el temple dels Lars al capdamunt de la Via Sacra, el temple dels déus Penats al Vèlia, el temple de la Jovenesa, el temple de la Gran Mare al Palatí.

20. 1. Vaig restaurar el temple Capitolí i el teatre de Pompeu, tots dos treball de grans despeses, sense gravar-hi el meu nom enlloc. 2. Vaig reconstruir els aqüeductes que s'havien aterrat en molts llocs a causa de la seva vellesa, i vaig introduir aigua d'una nova deu a l'aqüeducte anomenat Marci. 3. Vaig acabar el Fòrum de Julus i la basílica que hi ha entre el temple de Càstor i el temple de Saturn, obres començades i gairebé acabades pel meu pare, i, quan aquesta basílica fou destruïda per un incendi, la vaig reconstruir tot ampliant-ne el terreny, per tal que fos consagrada en nom dels meus fills, i vaig manar que fos acabada pels meus hereus, si no la podia acabar jo en vida. 4. Durant el meu sisè consolat vaig reconstruir, amb l'autoritat del senat, vuitanta-dos temples dels déus a Roma i no me'n vaig deixar cap dels que en aquell temps havien d'ésser reconstruïts. 5. Durant el meu setè consolat vaig reconstruir la via Flamínia des de la ciutat fins a Aríminum i tots els ponts, exceptuant el Mulvi i el Minuci.

21. 1. Dels productes del botí, vaig fer-ne un temple a Mart Venjador i el fòrum August en un terreny particular. Vaig construir un teatre al costat del temple d'Apol·lo en un terreny comprat en gran part a particulars, i vaig disposar que dugués el nom de Marc Marcel, el meu gendre. 2. Dels productes del botí, vaig dedicar ofrenes en el Capitolí, i en els temples del diví Julus, d'Apol·lo, de Vesta i de Mart Venjador; això em van costar prop de cent milions de sestercis. 3. Durant el meu cinquè consolat vaig retornar trenta-cinc mil lliures d'or coronari aportades pels municipis i colònies d'Itàlia pels meus triomfs, i després, tantes vegades com vaig ésser aclamat general victoriós [*imperator*], vaig refusar l'or coronari que m'assignaven els municipis i les colònies amb la mateixa bona voluntat d'abans.

22. 1. Vaig oferir tres vegades lluites de gladiadors en nom meu i cinc vegades en el dels meus fills o dels meus néts; en aquests espectacles, hi van participar entorn de deu mil homes. Dues vegades en nom meu i una tercera vegada en el del meu nét vaig oferir al poble espectacles d'atletes, convocats de tot arreu. 2. Vaig promoure espectacles en nom meu quatre vegades i en nom dels altres magistrats vint-i-tres vegades més. A nom del col·legi dels quindecemvirs, com a president, amb Marc Agripa com a col·lega, vaig promoure els jocs seculars durant el consolat de Gai Furni i de Gai Silà. Durant el meu tretzè consolat vaig ésser el primer a celebrar jocs en honor de Mart, que després, als anys següents, van continuar celebrant els cònsols per decret del senat i per llei. 3. Vaig oferir al poble espectacles de cacera de bèsties africanes en nom meu o en el dels meus fills i néts al circ o al fòrum o a l'amfiteatre en vint-i-sis ocasions, en les quals foren sacrificades entorn de tres mil cinc-cents bèsties.

23. 1. Vaig oferir al poble un espectacle de batalla naval a l'altra banda del Tíber, al lloc on ara hi ha la boscúria dels Cèsars, després d'haver excavat la terra mil vuit-cents peus de llarg i mil dos-cents d'ample. Allà es van batre trenta trirrems

esperonats i birrems i molts altres navilis més petits. En aquestes flotes, van lluitar-hi prop de tres mil homes, descomptant els remers.

24. 1. Després de la meva victòria vaig restituir als temples de totes les ciutats de la província d'Àsia els ornaments que el meu antic adversari, després d'haver espoliat els temples, havia posseït en privat. 2. Em van ser erigides a la ciutat unes vuitanta estàtues de plata, que em representaven a peu, a cavall, o en una quadriga; jo les vaig fer retirar, i amb els diners que se'n van treure vaig dipositar ofrenes d'or al temple d'Apol·lo en nom meu i en el d'aquells que m'havien retut honor amb les estàtues.

25. 1. Vaig netejar el mar de pirates. En aquesta guerra vaig capturar uns trenta mil esclaus que havien fugit de llurs amos i pres les armes contra la república, i els els vaig lliurar perquè en rebessin el càstig. 2. Tot Itàlia espontàniament em va prestar jurament de fidelitat i em va requerir com a cabdill en la batalla en què vaig vèncer a Àccium. Igualment em prestaren jurament de fidelitat les províncies de la Gàl·lia, d'Hispania, d'Àfrica, de Sicília i de Sardenya. 3. Més de set-cents senadors serviren llavors sota els meus estendards, incloent-n'hi vuitanta-tres que foren nomenats cònsols abans o després del dia en què això va ésser escrit, i uns cent setanta sacerdots.

26. 1. Vaig eixamplar les fronteres de totes les províncies del poble romà en què hi havia pobles termeners que no estaven sotmesos al nostre imperi. 2. Vaig pacificar les províncies de la Gàl·lia, d'Hispania i també la de Germània, al llarg de la riba de l'Oceà que inclou des de Cadis fins a la desembocadura de l'Elba. 3. Vaig pacificar els Alps des de la regió que és pròxima al mar Adriàtic fins al Toscana, sense fer cap guerra injusta contra cap poble. 4. La meva esquadra navegà per l'Oceà vers l'est des de la desembocadura del Rin fins a la terra dels cimbres, un país al qual abans ni per terra ni per mar no havia arribat mai cap romà, i els cimbres, els càrides, els semnons, i altres pobles germànics d'aquesta regió enviaren ambaixades i demanaren la meva amistat i la del poble romà. 5. Per ordre meva i sota els meus auspicis dos exèrcits van sortir gairebé al mateix temps cap a Etiòpia i cap a l'Aràbia anomenada Felic: nombroses tropes enemigues d'ambdós pobles foren abatudes en batalla i moltes ciutats foren preses. Etiòpia va ser penetrada fins a la ciutat de Nabata, a prop de la qual hi ha Mèroe; a l'Aràbia, l'exèrcit avançà territori endins dels sabeus, fins a la ciutat de Mariba.

27. 1. Vaig unir Egipte a l'imperi del poble romà. 2. Tot i que podia convertir en província l'Armènia Gran, després que el seu Rei Artaxes hagués estat assassinat, vaig preferir, seguint l'exemple dels nostres avantpassats, lliurar aquest regne a Tigranes, fill del rei Artavasdes i nét del rei Tigranes; això, ho duagué a terme Tiberi Neró, que llavors m'havia afillat. Quan, més endavant, aquest poble es va rebel·lar i s'alçà en armes, el vaig sotmetre per mitjà del meu fill Gai i el vaig lliurar perquè el governés al rei Ariobàzanes, fill d'Artàbaze, rei dels Medes, i,

després de la seva mort, al seu fill Artavasdes; quan ell hagué estat assassinat, vaig posar Tigranes, descendent del llinatge reial dels Armenis, al cap d'aquest regne. 3. Vaig recuperar totes les províncies de l'altre costat del mar Adriàtic que s'estenen devers l'Orient, juntament amb Cirene, la major part de la qual era ja ocupada per reis, i prèviament havia recuperat Sicília i Sardenya, que havien estat ocupades per una rebel·lió d'esclaus.

28. 1. Vaig fundar colònies de soldats a l'Àfrica, a Sicília, a Macedònia, a cada una de les dues Hispànies, a Acaia, a l'Àsia, a Síria, a la Gàl·lia Narbonesa, i a Pisídia. 2. Itàlia posseeix vint-i-vuit colònies, fundades per la meua autoritat, que eren molt actives i densament poblades en vida meua.

29. 1. Per mitjà de victòries sobre els enemics vaig recuperar a Hispània, a la Gàl·lia i dels dàlmates, molts estendards perduts per altres generals. 2. Vaig obligar els parts a restituir-me les despulles i els estendards dels tres exèrcits romans i a demanar, suplicants, l'amistat del poble romà. Vaig dipositar aquests estendards al santuari que hi ha al temple de Mart Venjador.

30. 1. Els pobles de la Pannònia, que no havia mai atacat l'exèrcit del poble romà abans que jo fos ciutadà principal, foren conquerits per mitjà de Tiberi Neró, que llavors tenia afillat i era legat meu; els vaig sotmetre a l'imperi del poble romà, i vaig estendre les fronteres de l'Il·líric fins a la riba del riu Danubi. 2. Quan l'exèrcit dels dacis travessà el Danubi, va ser derrotat i desfet sota els meus auspicis, i després el meu exèrcit travessà el Danubi i obligà els pobles dacis a sotmetre's a l'imperi del poble romà.

31. 1. Em foren enviades sovint ambaixades de reis des de l'Índia, cosa mai vista abans amb cap altre cabdill romà. 2. Els bastarns, els escites i els reis dels sàrmates, que són més ençà del riu Don i els reis dels albans i dels hiberns i dels medes, que en són més enllà, enviaren ambaixades per demanar la nostra amistat.

32. 1. Van cercar refugi prop meu els reis següents: Tiridates, rei dels parts, i després Frates, fill del rei Frates; Artavasdes, rei dels medes; Artaxares, rei dels adiabenis; Dumnobel·laune i Tincomar, reis dels britans; Melo, rei dels sugambres, [...]er, rei dels marcomans i dels sueus. 2. Frates, fill d'Orodes, rei dels parts, va enviar-me a Itàlia tots els seus fills i els seus néts, no perquè hagués estat vençut en cap guerra sinó perquè cercava la nostra amistat posant com a penyora els seus fills. 3. Mentre jo era ciutadà principal, molts altres pobles van experimentar la bona fe del poble romà; entre ells i el poble romà no havia existit abans cap lligam d'ambaixades o d'amistat.

33. Els pobles parts i medes van enviar-me ambaixadors de llur noblesa que demanaven reis i els reberen de part meua: per als parts, Vonó, fill del rei Frates, nét del rei Orodes; per als medes, Ariobàrzanes, fill del rei Artavasdes, nét del rei Ariobàrzanes.

34. 1. Durant el meus consolats sisè i el setè, després d'haver extingit les guerres civils, i mentre amb el consentiment universal tenia el control total dels afers, vaig transferir la república del meu poder al domini del senat i del poble romà. 2. Per aquest meu comportament vaig ésser nomenat August per decret del senat, i la porta de casa meva va ésser públicament engarlandada amb fulles de llorer i va ser clavada sobre la porta de casa meva una corona cívica i es va col·locar a la cúria Júlia un escut d'or, que, tal com és testimoniats per la inscripció que hi figura, em fou lliurat pel senat i el poble romà en consideració a la meva virtut, clemència, justícia i pietat. 3. De llavors endavant, vaig superar tothom en influència, tot i que no vaig tenir pas més poder que els altres que em foren col·legues en les respectives magistratures.

35. 1. Durant el meu tretzè consolat el senat, l'orde eqüestre i tot el poble romà em van donar el nom de «pare de la pàtria» i van decretar que això s'havia de gravar al vestíbul de casa meva, a la cúria Júlia i al fòrum d'August, sota la quadriga que se m'hi va erigir per decisió del senat. 2. En escriure això tenia setanta-sis anys.

Apèndix

1. La suma dels diners que lliurà al tresor o a la plebs romana o als soldats llicenciats fou de sis-cents milions de denaris.
2. Les seves noves construccions van ser: els temples de Mart, de Júpiter Tonant i Feretri, d'Apol·lo, del diví Juli, de Quirí, de Minerva, de la Reina Juno, de Júpiter de la Llibertat, dels Lars, dels Déus Penats, de la Joventut, de la Gran Mare, el Lupercal, el santuari contigu al Circ, la Cúria amb el calcídic, el Fòrum August, la Basílica Júlia, el teatre de Marcel, el pòrtic Octavi, la boscúria dels Cèsars a l'altra banda del Tíber.
3. Restaurà el temple Capitolí i fins a vuitanta-dos edificis sagrats, el teatre de Pompeu, els aqüeductes i la Via Flamínia.
4. Les despeses que destinà als espectacles dramàtics, a les lluites de gladiadors i d'atletes i a les caceres i a la batalla naval, i els diners donats a les colònies, municipis, ciutats destruïdes pels terratrèmols o pel foc o individualment als amics i als senadors dels quals va fer el cens, van ser innombrables.